

**İLK VE ACİL YARDIM PROGRAMI ÖĞRENCİLERİ VE
HASTANE ÖNCESİ ACİL SAĞLIK HİZMETLERİ SUNAN
PERSONELİN BİLİŞSEL ESNEKLİK VE ÖĞRENME
YAKLAŞIMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ - ÇANAKKALE
ÖRNEĞİ**

İbrahim UYSAL¹, Emine SEVİÇ POSTACI², Çetin TORAMAN³, Aysen Melek AYTUĞ KOŞAN⁴

ÖZ

Amaç: Yapılan çalışmada, ilk ve acil yardım programı öğrencileri ve hastane öncesi acil sağlık hizmetlerinde görev yapan sağlık personellerinin bilişsel esneklik düzeyleri ile öğrenme stratejilerini belirlemek ve aralarındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Çalışmanın örneklemini, Çanakkale ilindeki hastane öncesi acil sağlık hizmeti çalışanları ile ilk ve acil yardım programı öğrencileri oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak bilişsel esneklik ve öğrenme yaklaşımları ölçeği kullanılmıştır. Verilerin karşılaştırma ve ilişki analizlerinde non-parametrik analiz teknikleri kullanılmıştır.

Bulgular: Hastane öncesi acil sağlık hizmetleri çalışanlarının bilişsel esneklik düzeyleri ile yüzeysel öğrenme yaklaşımları arasında ve hem çalışan hem de öğrenci olanların bilişsel esneklik düzeyleri ile yüzeysel öğrenme yaklaşımları arasında anlamlı pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki tespit edilmiştir. Çalışan ve öğrenci olup aynı zamanda çalışan gruplarının bilişsel esneklik düzeyleri yükseldikçe yüzeysel öğrenme düzeyleri de artmaktadır. Mesleksen tecrübenin bilişsel esneklik, derin ya da yüzeysel öğrenme yaklaşımında anlamlı farklılık oluşturmadığı bulunmuştur.

Sonuç: İlk ve acil yardım teknikerlerinin eğitiminde ve hastane öncesi personelin hizmet içi eğitimlerinde, derinlemesine öğrenmeyi özendirici strateji ve uygulamalara yönelimlerin sağlanması, hastane öncesi acil sağlık hizmeti sunumunda etkinliğinin ve niteliğinin artırılmasına katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bilişsel esneklik, Öğrenme Yaklaşımları, Hastane Öncesi Acil Sağlık Hizmetleri, İlk ve Acil Yardım Programı.

¹Dr. Öğretim Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Çanakkale, uysalibrahim@comu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-7507-3322

²Dr. Öğretim Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu Çanakkale, emnsvnc@gmail.com, 0000-0002-2816-4029

³Dr. Öğretim Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Eğitimi Ana Bilim Dalı Çanakkale, toromanacademic@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-5319-0731

⁴Dr. Öğretim Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Eğitimi Ana Bilim Dalı Çanakkale, aysenay1@yahoo.com, ORCID ID: 0000-0001-5298-2032

EVALUATION OF COGNITIVE FLEXIBILITY AND LEARNING APPROACHES OF FIRST AID AND EMERGENCY PROGRAM STUDENTS AND MEDICAL PERSONNEL PROVIDES PRE-HOSPITAL EMERGENCY HEALTHCARE – AN EXAMPLE OF CANAKKALE

ABSTRACT

Objective: It was aimed to determine the cognitive flexibility levels and learning strategies of first aid and emergency students and medical personnel providing pre-hospital emergency healthcare, and to examine the relationship between them.

Materials and Methods: The sample of the study consists of the pre-hospital emergency healthcare providers and students of the first aid and emergency programs in Canakkale. Cognitive flexibility and learning approaches scale was used as a data collection tool. Non-parametric analysis techniques were used in comparison and relationship of the data.

Result: A significant positive and medium level relationship was found between the cognitive flexibility levels and the superficial learning approaches of the providers, and the cognitive flexibility levels of both the working and the students and the superficial learning approaches. As the cognitive flexibility levels of employees and both students and employees increase, superficial learning levels increase. It was found that professional experience did not make a significant difference in cognitive flexibility, deep or superficial learning strategies.

Conclusion: In the education of first aid and emergency technicians and in-service training of pre-hospital providers, it is necessary to provide orientation to strategies and practices that encourage in-depth learning. This approach will contribute to increasing the effectiveness and quality of the pre-hospital emergency healthcare provision.

Keywords: Cognitive Flexibility, Learning Approaches, Pre-Hospital Emergency Health Services, First Aid and Emergency Program

GİRİŞ

Hastane Öncesi Acil Sağlık Hizmetleri (HÖ-ASH), bu alanda eğitim almış profesyonel sağlık personellerinin acil yardım ihtiyacının ortaya çıktığı durumlarda hasta veya yaralının ilk değerlendirilmesi, acil müdahalesi ve uygun nakil yöntemleriyle uygun hastaneye nakledilmesini kapsar. Hasta ya da yaralının bulunduğu yerde verilen bu sağlık hizmeti modern sağlık sistemlerinin temel yapı taşlarından birini oluşturur. Bu hizmetin etkinliği, morbidite ve mortalite oranlarının azaltılması ile değerlendirilmektedir. İnsan yaşamına doğrudan etkisi olan bu hizmetin en önemli yapı taşı ise bu hizmeti suna nitelikli insan gücüdür. HÖ-ASH sunan

personelin olay yerinde maruz kaldığı stres ve çevresel faktörler altında verdiği kritik kararların sonuçları acil müdahaleye ihtiyaç duyan birey için hayati önem taşımaktadır.

HÖ-ASH personelinin hasta bakımı ile ilgili verdiği bu kritik kararları personelin eğitimi dışında bilişsel esneklik düzeyi, öğrenme yaklaşımları ve diğer kişisel özelliklerinin etkilemesi muhtemeldir. HÖ-ASH personelinin sahip olması beklenen kişisel özellikler ile bilişsel esneklik düzeyi yüksek bireylerden beklenen özelliklerle son derece örtüşmektedir. Bilişsel esnekliğe sahip olan bireyler, seçeneklerin farkında, yeni ve zor durumlarla etkin bir şekilde baş edebilecek, alternatif düşünce ve fikirler üretebilecek ve yeni durumlara uyum sağlayabilecek düzeyde olması beklenmektedir (Altunkol, 2011). Aynı zamanda kendilerini bilişsel olarak esnek kabul eden bireylerin, kendilerine daha çok güvendikleri, iyi, dikkatli ve anlayışlı oldukları belirtilmektedir (Çelikkaleli, 2014).

Sosyal yaşamda çoğu insan, sorunlar karşısında sorunun varlığını inkâr edip görmezden gelerek, bazen çaresizliğe kapılıp hiçbir şey yapamayarak, bazen aynı çözüm yollarında direterek, bazen de etkili bir şekilde sorunu çözmeye çalışarak hayatlarını devam ettirmeye çalışırlar (Buğa vd., 2018). Sosyal yaşamda olduğu gibi HÖ-ASH sunumunda görev alan personel için karşılaşılan probleme yönelik tutumlar ve problem çözme becerilerine sahip olmak oldukça önemlidir. Problem çözme süreci, kişinin sahip olduğu problem çözme yöntem ve stratejilerini, eldeki duruma uyarlamasını içermektedir (Orendain ve Wood, 2012). Bilişsel esneklik bu noktada oldukça önemlidir. Meslek ile ilgili karşılaşılan problemlerde problem çözme süreci ve bilişsel esneklik kişinin bu konudaki tecrübesi, teorik ve pratik olarak hazırlığı gibi farklı etkenlerle süreci etkileyebilir. Bilişsel esneklik genel olarak; bireyin stresli bir durum karşısında farklı çözüm yollarının ve seçeneklerinin farkında olması, esnek/değişen durumlara uyum sağlamaya istekli ve öz yeterliliğe sahip olması olarak tanımlanmaktadır (Aşıcı ve İkiz, 2015; Martin ve Anderson, 1998; Stevens, 2009).

HÖ-ASH personeli açısından meslek yaşantıları süresince teknolojik açıdan geliştirilen yeni ekipmanların kullanımı, literatürün takibi, güncel uygulamaların takip edilmesi ve öğrenilmesi zorunludur. Bu nedenle tüm sağlık hizmeti sunumunda olduğu gibi acil sağlık hizmetlerinde de yaşam boyu öğrenme vardır. Hayati öneme sahip bilgi ve becerilerin öğrencilik yaşamı süresince ve mezuniyet sonrası iş yaşamı boyunca katıldığı hizmet içi eğitimler ve literatürün takibi ile öğrenilmesi için benimsenen öğrenme yaklaşımları oldukça önemlidir. Öğrenme yaklaşımları ile ilgili yapılan çalışmalarda, öğrenmeyi farklı niyetlerle ve farklı biçimlerde ele alan iki grubun olduğu belirlenmiştir. Bu yaklaşımlardan ilki derinlemesine öğrenme yaklaşımında, bireylerin içsel olarak öğrenmeye istekli ve meraklı, yeni öğrendiklerini anlamlı biçimde yapılandıran ve eski bilgileri ile anlamlı şekilde ilişkilendirdikleri

belirlenmiştir. İkinci grup olan yüzeysel öğrenme yaklaşımında, yer alanların olumlu ve olumsuz pekiştireçlere göre ortaya çıkan dışsal beklentiyi karşılamaya yönelik hareket ettikleri, konuyu bütünüyle anlamaya çalışma ve konular arasında ilişkiler kurma yerine parça parça ele alma, yalnızca değerlendirme için gereken bilgiyi ezberleme gibi özelliklere sahip oldukları belirlenmiştir (Marton ve Säljö, 1976; Newble ve Enwhistle 1986; Gibbs, 1994; Biggs, 1993; Ramsden, 2000; Watkins, 2001).

Bu araştırmada, ilk ve acil yardım (paramedik) programı öğrencileri ve HÖ-ASH personelinin bilişsel esneklik düzeylerini ve öğrenme yaklaşımları belirlemek, bunlar arasındaki ilişkileri irdelemek, mesleki tecrübe ve bazı demografik özelliklerine göre bilişsel esneklik ve öğrenme yaklaşımları arasındaki ilişkiyi araştırmak amaçlanmıştır.

1.GEREÇ VE YÖNTEMLER

Bu araştırma, ilk ve acil yardım programı öğrencileri ve ASH çalışanlarının (Acil sağlık hizmeti sunan kamu kuruluşlarında görev yapan ilk ve Acil Yardım Teknikerleri, Acil Tıp Teknisyenleri ve Hekimler) bilişsel esneklik düzeyleri ile öğrenme stratejileri arasındaki ilişkiyi incelemeye yönelik kesitsel türde bir araştırmadır.

1.1.Evren - Örneklem

Çalışmanın örneklemini, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu İlk ve Acil Yardım Programında öğrenim gören öğrenciler, Çanakkale ilinde acil servis ve il ambulans servisinde görev yapan HÖ-ASH çalışanlarıdır. Araştırma kapsamında tüm öğrenci ve çalışanlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Ancak araştırmaya katılım gönüllülük ilkesi ile gerçekleştirildiğinden ölçekler tüm öğrenci ve çalışanlara uygulanamamıştır. Bu nedenle araştırmada amaçlı örneklem kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme kitlenin tümü değil bir kısmı ile çalışılması esasıyla oluşturulur (Şenol, 2012). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlk ve Acil Yardım Programında öğrenim gören toplam öğrenci sayısı 98 olup araştırma kapsamında 95'ine (%96,9) ulaşılmıştır. Çanakkale ilinde hastane öncesi acil sağlık hizmeti sunumunda görev yapan 11 doktor, 95 ilk ve acil yardım teknikeri, 157 acil tıp teknisyeni olmak üzere toplam 263 HÖ-ASH çalışanı bulunmaktadır ve araştırma kapsamında 82'sine (%31,2) ulaşılmıştır. Araştırma kapsamında öğrenci olup aynı zamanda çalışan olarak belirtilen grupta ilk ve acil yardım teknikerliği programında okuyan öğrenciler içerisinden aynı zamanda HÖ-ASH çalışanı olanlar kastedilmektedir.

Araştırma kapsamındaki tüm uygulamalar Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Klinik Araştırmalar Etik Kurulunun 22.05.2019 tarih ve 18920478-050.01.04-E.1900075325 sayılı onayı ile yürütülmüştür.

1.2. Veri Toplama Araçları ve Yöntemi

Bu çalışmada iki farklı veri toplama aracı ile veriler elde edilmiştir. Bunlar Bilişsel Esneklik Ölçeği (BEÖ) ve Öğrenme Yaklaşımları Ölçeğidir (ÖYÖ).

BEÖ, Martin ve Rubin (1995) tarafından geliştirilmiş ve üniversite öğrencileri için Altunkol (2011) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek 12 maddeden oluşmaktadır. Likert tipi ve 6 dereceli olarak geliştirilmiştir. Katılımcıların yanıtları; “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kısmen katılmıyorum”, “kısmen katılıyorum”, “katılıyorum” ve “kesinlikle katılıyorum” şeklinde elde edilmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 12 ve en yüksek puan 72’dir. Düşük puan almak düşük bilişsel esneklik göstergesidir. Altunkol (2011) tarafından ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı 0,83 olarak rapor edilmiştir.

ÖYÖ, Biggs (1993) tarafından geliştirilmiş, Batı ve arkadaşları (2010) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek iki alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar; derin ve yüzeysel öğrenme yaklaşımıdır. Likert tipi ve 5 dereceli olarak geliştirilmiştir. Katılımcıların yanıtları; “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “yarıyarıya katılıyorum”, “katılıyorum” ve “tamamen katılıyorum” şeklinde elde edilmektedir. Ölçeğin her iki alt boyutunda da 10’ar madde bulunmaktadır. Her iki alt boyut içinde alınabilecek en düşük puan 10 ve en yüksek puan 50’dir. Düşük puan almak düşük düzeyde derin öğrenme ya da yüzeysel öğrenme göstergesidir. Batı ve arkadaşları (2010) tarafından derin öğrenme yaklaşımı alt ölçeğinin güvenilirliği 0,77, yüzeysel öğrenme yaklaşımı alt ölçeğinin güvenilirliği 0,80 olarak rapor edilmiştir.

Veri toplama sürecinde araştırmacılar, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu İlk ve Acil Yardım Programında öğrenim gören öğrencilere ve Çanakkale ilinde acil servis ve il ambulans servisinde görev yapan HÖ-ASH çalışanlarına ilgili kurum izinleri alındıktan sonra, katılımcılara doğrudan ulaşmış ve bilgilendirme yapmıştır. Çalışmaya katılım için gönüllü olanlar katılım onam formunu doldurulmuştur.

1.3. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde araştırmanın amacına göre BEÖ ve ÖYÖ ile elde edilen veriler üzerinden betimsel istatistiklerin hesaplanması, karşılaştırma analizlerinin gerçekleştirilmesi ve ilişki analiz yapılması gerekmektedir. Karşılaştırma ve ilişki analizlerinin parametrik ve nonparametrik olanları bulunmaktadır. Bu çalışmada hangilerinin kullanılmasının uygun

olduğuna karar vermek için verilere normallik testi uygulanmıştır (Özdamar, 2013). Sonuçlar Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. BEÖ ve ÖYÖ Verilerine Ait Normallik Testi Sonuçları

Değişkenler	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	İstatistik	sd	p	İstatistik	sd	p
BEÖ	0,129	177	0,000	0,903	177	0,000
ÖYÖ (Derin Öğrenme)	0,106	177	0,000	0,956	177	0,000
ÖYÖ (Yüzeysel Öğrenme)	0,073	177	0,023	0,987	177	0,099

Veri dosyasındaki veri sayısı 50’den büyük olduğu için “Kolmogorov-Smirnov Normal Dağılım Testi” sonuçları dikkate alınmıştır ve verilerin normal dağılım göstermediği belirlenmiştir ($p < 0,05$). Ayrıca yapılacak karşılaştırmalarda farklılık yarattığı düşünölen değişkenlere göre (cinsiyet, unvan, mesleki deneyim, çalıştığı birim vb.) gruplardaki birey sayısının 30’un altına düştüğu de belirlenmiştir. Merkezi Limit Teoremi, eğer örneklem yeteri kadar büyükse ($n=30+$), değişkenlerin dağılımına bakılmaksızın ortalamaların örnekleme dağılımının normal dağılıcağını, normal dağılım ihlalinin büyük bir soruna neden olmayacağı öne sürmektedir (Everitt ve Howell, 2005:249; Field, 2018; Pallant, 2016; Tabachnick ve Fidell, 2013:78-83). Ancak bu çalışmada karşılaştırmaya esas gruplarda 30’un üzerinde birey sayısının elde edilemediği ve normal dağılım da olmadığı için karşılaştırma ve ilişki analizlerinde nonparametrik analiz teknikleri tercih edilmiştir.

2.BULGULAR

Araştırma grubunda yer alan bireylere ait bazı özellikler, Bilişsel Esneklik Düzeyleri ve Kullandıkları Öğrenme Yaklaşımları;

Araştırma grubunda yer alan bireylere ait bazı özellikler Tablo 2’de gösterilmiştir.

Araştırmada katılımcıların BEÖ ve ÖYÖ’den elde ettiklerin betimsel istatistikleri incelenmiştir. Bu yolla katılımcıların hangi düzeyde bilişsel esneklik oldukları, öğrenme yaklaşımlarından hangisini daha aktif kullandıklarına yönelik veriler Tablo 3’te verilmiştir.

Bilişsel esneklik ölçeğinden alınabilecek en düşük puan 12 en yüksek puan 72’dir. Öğrencilerin ortalaması 47 ve modu (en çok tekrar eden puan) 48 olduğuna göre öğrencilerin bilişsel esneklik düzeylerinin yüksek olduğu yorumu yapılabilir. Öğrenci olup aynı zamanda çalışan olan bireylerin ortalaması diğer gruplardan yüksektir.

Derin öğrenme yaklaşımında alınabilecek en düşük puan 10 en yüksek puan 50’dir. Öğrencilerin ortalaması 34 ve modu 36’dır. Öğrencilerin derin öğrenme yaklaşımına yöneldiği

yorumu yapılabilir. Ancak öğrenci, çalışan ve öğrenci olup aynı zamanda çalışan grupları içerisinde en yüksek ortalama öğrenci olup aynı zamanda çalışanlardır.

Yüzeysel öğrenme yaklaşımında alınabilecek en düşük puan 10, en yüksek puan 50'dir. Öğrencilerin ortalaması 29 ve modu 30'dur. Öğrencilerin yüzeysel öğrenme yaklaşımını derin öğrenmeden nispeten daha az kullandığı söylenebilir. Öğrenci, çalışan ve öğrenci olup aynı zamanda çalışan grupları içerisinde en yüksek ortalama öğrencileridir.

Tablo 2. Katılımcıların Bazı Özellikleri

Değişken		Frekans	Yüzde (%)
Cinsiyet	Kadın	100	56,5
	Erkek	77	43,5
Çalışma Durumu	Öğrenci	95	53,7
	Çalışan	61	34,5
	Öğrenci olup aynı zamanda çalışan	21	11,9
Öğrenim Durumu	Lise	100	56,5
	Ön lisans	34	19,2
	Lisans	35	19,8
	Lisansüstü	8	4,5
Mesleki Deneyim	Yok	85	48
	1-5 yıl	34	19,2
	6 yıl ve üstü	58	32,8
Hastane Öncesi Acil Sağlık Hizmetlerindeki Gelişmelerin Takip Edildiği Kaynaklar	Konuyla ilgili kitaplardan	26	14,7
	İnternet ortamından	134	75,7
En Çok Kullanılan Öğrenme Kaynakları	Sempozyum, panel gibi faaliyetlerden	17	9,6
	Kaynak takip etmem	4	2,3
	Ders kitaplarımdan ve okul notlarımdan	69	39
	Hizmetiçi eğitimlerden	41	23,2
	Ders kitapları dışındaki güncel yayınlardan	12	6,8
	Güvendiğim WEB sitelerinden	18	10,2
	Sosyal medya paylaşımlarından	26	14,7
Sempozyum, panel, yarışma gibi faaliyetler	7	4	
Bir Yılda Okunan Kitap Sayısı	0 kitap	9	5,1
	1 kitap	10	5,6
	2-5 kitap	62	35
	6-10 kitap	60	33,9
	11-20 kitap	26	14,7
	21 ve üstü kitap	10	5,6
Toplam		177	100

Tablo 3. BEÖ ve ÖYÖ Betimsel İstatistikleri

Durum	Betimsel İstatistik	Bilişsel Esneklik	Derin Öğrenme	Yüzeysel Öğrenme
Öğrenci	N	95	95	95
	\bar{x}	47,14±0,84	34,72±0,67	29,22±0,72
	Medyan	48	35	30
	Mod	48	36	30
	S	8,22	6,56	7,01
Çalışan	N	61	61	61
	\bar{x}	47,52±0,86	34,41±0,69	27,85±0,96
	Medyan	48	35	28
	Mod	50	35	29
	S	6,69	5,38	7,46
Öğrenci olup aynı zamanda çalışan	N	21	21	21
	\bar{x}	48,86±1,33	37,24±0,91	27,62±1,99
	Medyan	48	37	28
	Mod	45	34	30
	S	6,09	4,17	9,16

Bilişsel Esneklik Düzeyi ile Öğrenme Yaklaşımları İlişkisi:

Araştırmada öğrencilerin, çalışanların ve öğrenci olup aynı zamanda çalışanların ayrı ayrı bilişsel esneklik düzeyleri ile kullandıkları öğrenme yaklaşımları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Sonuçlar Tablo 4'te özetlenmiştir.

Tablo 4. BEÖ ve ÖYÖ Arasındaki İlişkiler (Spearman Brown Korelasyon)

		Bilişsel Esneklik	Derin Öğrenme Yaklaşımı	Yüzeysel Öğrenme Yaklaşımı
Öğrenci (N=95)	Bilişsel Esneklik	1,000		
	Derin Öğrenme Yaklaşımı	0,200	1,000	
	Yüzeysel Öğrenme Yaklaşımı	0,130	0,092	1,000
Çalışan (N=61)	Bilişsel Esneklik	1,000		
	Derin Öğrenme Yaklaşımı	0,035	1,000	
	Yüzeysel Öğrenme Yaklaşımı	0,346**	0,101	1,000
Hem Öğrenci Hem Çalışan (N=21)	Bilişsel Esneklik	1,000		
	Derin Öğrenme Yaklaşımı	0,345	1,000	
	Yüzeysel Öğrenme Yaklaşımı	0,536*	0,245	1,000

*p<0,05, **p<0,01

Tablo 4'te görüldüğü gibi korelasyon analizi sonucuna göre öğrencilerin bilişsel esneklik düzeyleri ile derin ya da yüzeysel öğrenme yaklaşımları arasında herhangi bir anlamlı ilişki saptanmamıştır ($p>0,05$). Meslekte çalışanların bilişsel esneklik düzeyleri ile yüzeysel öğrenme yaklaşımları arasında anlamlı pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki bulunmaktadır ($r=0,346$, $p<0,05$). Meslekte çalışanların bilişsel esneklik düzeyi ile derin öğrenme yaklaşımı, ayrıca derin öğrenme yaklaşımı ile yüzeysel öğrenme yaklaşımı arasında anlamlı ilişkiler

saptanamamıştır ($p>0,05$). Hem çalışan hem de öğrenci olanların bilişsel esneklik düzeyleri ile yüzeysel öğrenme yaklaşımları arasında anlamlı pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki bulunmaktadır ($r=0,536$, $p<0,05$). Öğrenci olup aynı zamanda çalışanların bilişsel esneklik düzeyi ile derin öğrenme yaklaşımı, ayrıca derin öğrenme yaklaşımı ile yüzeysel öğrenme yaklaşımı arasında anlamlı ilişkiler saptanamamıştır ($p>0,05$). Bu sonuçlar göstermiştir ki çalışanların ve Öğrenci olup aynı zamanda çalışanların bilişsel esneklik düzeyleri yükseldikçe yüzeysel öğrenme düzeyleri de artmakta; bilişsel esneklik düzeyleri azaldıkça yüzeysel öğrenme düzeyleri de azalmaktadır.

Cinsiyet, Çalışma Durumu, Mezun Olunan Ortaöğretim Kurumu Türü, Meslek Tecrübesi, Bir Yılda Okunan Kitap Sayısı; Bilişsel Esneklik, Öğrenme Yaklaşımı;

Cinsiyet, çalışma durumu ve mezun olunan orta öğretim kurumuna göre ilk ve acil yardım hizmeti sunacak öğrenci ve bu hizmeti sunan çalışanların bilişsel esneklik düzeylerinde ve öğrenme yaklaşımlarında farklılıklar var mıdır? Araştırma kapsamında bu soruya cevap aranmıştır. Yapılan Mann Whitney U Test sonuçlarına göre cinsiyetin, çalışma durumunun ve mezun olunan orta öğretim kurumunun bilişsel esneklik, derin ya da yüzeysel öğrenme yaklaşımında anlamlı farklılık yaratmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Mesleksen tecrübeye göre bilişsel esneklik düzeylerinde ve öğrenme yaklaşımlarında farklılıklar var mıdır? Araştırma kapsamında bu soruya cevap aranmıştır. Sonuçlar Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Mesleksen Tecrübe Göre BEÖ ve ÖYÖ Farklılıkları (Kruskal Wallis Test)

Ölçek	Tecrübe	N	Sıra Ortalaması	X ²	sd	p
Bilişsel Esneklik	Hiç yok	85	91,18	5,458	2	0,065
	1-5 yıl	34	71,16			
	6 yıl ve üstü	58	96,26			
Derin Öğrenme Yaklaşımı	Hiç yok	85	89,99	1,688	2	0,430
	1-5 yıl	34	79,21			
	6 yıl ve üstü	58	93,29			
Yüzeysel Öğrenme Yaklaşımı	Hiç yok	85	95,53	2,899	2	0,235
	1-5 yıl	34	79,57			
	6 yıl ve üstü	58	84,96			

Kruskal Wallis Test sonuçlarına göre mesleksen tecrübe bilişsel esneklik, derin ya da yüzeysel öğrenme yaklaşımında anlamlı farklılık yaratmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Kitap okuma göre bilişsel esneklik düzeylerinde ve öğrenme yaklaşımlarında farklılıklar var mıdır? Araştırma kapsamında bu soruya cevap aranmıştır. Sonuçlar Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Kitap Okuma Durumuna Göre BEÖ ve ÖYÖ Farklılıkları (Kruskal Wallis Test)

Ölçek	Bir Yılda Okuduğunuz Kitap Sayısı	N	Sıra Ortalaması	X ²	sd	p
Bilişsel Esneklik	0	9	98,89	8,817	5	0,117
	1	10	107,05			
	2-5	62	78,69			
	6-10	60	86,45			
	11-20	26	110,35			
	21 ve üstü	10	85,75			
Derin Öğrenme Yaklaşımı	0	9	57,94	8,017	5	0,155
	1	10	80,75			
	2-5	62	84,70			
	6-10	60	91,59			
	11-20	26	108,54			
	21 ve üstü	10	85,50			
Yüzeysel Öğrenme Yaklaşımı	0	9	107,22	5,808	5	0,325
	1	10	111,20			
	2-5	62	92,77			
	6-10	60	85,55			
	11-20	26	80,73			
	21 ve üstü	10	69,20			

Kruskal Wallis Test sonuçlarına göre bir yılda okunan kitap sayısı bilişsel esneklik, derin ya da yüzeysel öğrenme yaklaşımında anlamlı farklılık yaratmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Araştırma evrenini oluşturan ilk ve acil yardım programı öğrencileri ve HÖ-ASH personelinin kendilerini mesleksi olarak yeterli hissedip hissetmedikleri sorgulanmıştır. Teorik olarak kendilerini yeterli hissedip hissetmedikleri sorusuna öğrencilerin %66,3'ü, çalışanların %49,2'si ve Öğrenci olup aynı zamanda çalışanların %61,9'ı kısmen cevabını vermişlerdir. Pratik olarak kendilerini yeterli hissedip hissetmedikleri sorusuna çalışanların %68,9'u ve öğrenci olup aynı zamanda çalışanların %52,4'ü evet derken öğrencilerin %60'ı kısmen cevabını vermişlerdir. Öğrencilerin ve HÖ-ASH personelinin ilk ve acil yardım konusundaki gelişmeleri online kaynaklardan takip ettiklerini belirtmişlerdir. Öğrenme amacıyla öğrencilerin daha çok ders kitaplarını, çalışanların ise hizmet içi eğitimleri kullandıkları görülmektedir.

3.TARTIŞMA

Bilişsel esneklik ölçeğinden alınabilecek en düşük puan 12 ve en yüksek puan 72'dir. Düşük puan almak düşük bilişsel esneklik göstergesidir. Yapılan çalışmada, ilk ve acil yardım programı öğrencilerinin bilişsel esneklik puan ortalamaları 47,14, HÖ-ASH çalışanlarının 47,52 ve öğrenci olup aynı zamanda çalışanların ise 48,86 olarak hesaplanmıştır. Buğa ve arkadaşları (2018), Gaziantep Üniversitesinde dört yıllık fakültelerde (Eğitim Fakültesi, Mühendislik Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu) öğrenim gören 18–25 yaş arasındaki

öğrencilerinin bilişsel esneklik skoru ortalamalarını 54,56 olarak ölçmüşlerdir. Turan ve arkadaşları (2019), hemşirelik öğrencilerinin stres durumları ile bilişsel esneklik düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceledikleri araştırmalarında hemşirelik öğrencilerinin bilişsel esneklik ölçeği puan ortalamasını $39,43 \pm 2,83$ olarak hesaplamışlardır. Jonassen ve Grabowski (1993) “bilişsel olarak esnek olan öğrencilerin, kendi öğrenmelerini denetlemeyi, kendi kendine öğrenmeyi ve tümünden gelişimsel öğrenmeyi daha çok tercih edecekleri yönünde bir beklenti söz konusu olduğunu” belirtmiştir. Buğa vd. (2018) “üniversite öğrencilerinin bilişsel esneklik düzeylerine göre sosyal problem çözme tutum ve tarzlarının inceledikleri çalışmalarında; bilişsel esneklik düzeyi yüksek olan öğrencilerin, probleme yönelik tutumları, düşük ve orta düzeyde olan öğrencilere göre daha olumlu” bulmuşlardır. Problem çözme tarzları göz önüne alındığında ise, yine bilişsel esneklik düzeyleri yüksek olan öğrencilerin daha etkili problem çözme tarzlarına sahip oldukları tespit etmişlerdir. HÖ-ASH çalışanları ve ilk ve acil yardım programı öğrencileri acil sağlık hizmeti sunumunun doğası gereği çevresel faktörler ve kompleks vakalarda karşılımlarına çıkan problemleri çözmede etkili ve bilişsel esnekliklerinin yüksek olması oldukça önemlidir.

Öğrenme yaklaşımları ölçeğinde ise her iki alt boyut içinde alınabilecek en düşük puan 10 ve en yüksek puan 50’dir. Düşük puan almak, düşük düzeyde derin öğrenme (DÖ) ya da yüzeysel öğrenme (YÖ) göstergesidir. Yapılan çalışmada; öğrenci (DÖ: 34,72; YÖ: 29,22), çalışan (DÖ: 34,41; YÖ: 27,85) ve öğrenci olup aynı zamanda çalışan (DÖ: 37,24; YÖ: 27,62) grubun öğrenme yaklaşımları ölçeğinden aldığı skorlara göre derinlemesine öğrenme yaklaşımını daha çok tercih ettikleri görülmektedir. Öğrenci, çalışan ve öğrenci olup aynı zamanda çalışan grupları içerisinde derinlemesine öğrenme yaklaşımının benimsenmesinde en yüksek ortalama öğrenci olup aynı zamanda çalışanlardadır. Öğrencilerin yüzeysel öğrenme yaklaşımını derin öğrenmeden nispeten daha az kullandığı söylenebilir. Öğrenci, çalışan ve öğrenci olup aynı zamanda çalışan grupları içerisinde en yüksek ortalama öğrencilere aittir.

Yapılan çalışmada HÖ-ASH çalışanların bilişsel esneklik düzeyleri ile yüzeysel öğrenme yaklaşımları arasında anlamlı pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki ($r=0,346$, $p<0,05$), hem çalışan hem de öğrenci olanların bilişsel esneklik düzeyleri ile yüzeysel öğrenme yaklaşımları arasında anlamlı pozitif yönde ve orta düzeyde bir ilişki ($r=0,536$, $p<0,05$) tespit edilmiştir. Bu sonuçlar göstermiştir ki çalışanların ve öğrenci olup aynı zamanda çalışanların bilişsel esneklik düzeyleri yükseldikçe yüzeysel öğrenme düzeyleri de artmakta; bilişsel esneklik düzeyleri azaldıkça yüzeysel öğrenme düzeyleri de azalmaktadır.

Bilişsel esnekliğe sahip olan bireyler, seçeneklerin farkında, yeni ve zor durumlarla etkin bir şekilde baş edebilecek, alternatif düşünce ve fikirler üretebilecek ve yeni durumlara

uyum sağlayabilecek düzeyde olması beklenmektedir. Yapılan çalışmada öğrenci olup aynı zamanda çalışanların bilişsel esneklik skorlarının HÖ-ASH çalışanlarından yüksek olması katıldıkları eğitim-öğretim faaliyetlerinin daha fazla olmasına ve esnek/değişen durumlara uyum sağlamaya istekli ve öz yeterliklerinin daha yüksek olduğu düşüncesi ile açıklanabilir. Ancak bilişsel esneklik, öğrenme süreci anlamını da içeren bir beceridir ve bilişsel esneklik, bilişsel süreç stratejilerinin adaptasyonunu içermektedir (Canas vd., 2003). Bireyler büyüdükçe ve geliştikçe, gittikçe genişleyen bir çevreyle ve artan uyaranlarla başa çıkmayı öğrenmeye başlarlar ve gerekli ayarlamaları yapabilirler. İşte bunu yapabilme becerisi bilişsel esnekliği gerekli kılmaktadır (Crone vd., 2004). Yapılan çalışmada HÖ-ASH sunumunda görev alan personelin meslek yaşantılarında edindikleri tecrübe ile bilişsel esneklik düzeylerinde de yükselme olacağı düşünülmeye karşılık Kruskal Wallis Test sonuçlarına göre mesleki tecrübe bilişsel esneklik, derin ya da yüzeysel öğrenme yaklaşımında anlamlı farklılık yaratmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$).

Literatürde bilişsel esneklik ölçeğinin kullanıldığı ve farklı ölçeklerle karşılaştırıldığı birçok çalışma bulunmaktadır (Jonassen ve Grabowski, 1993; Özcan ve Esen 2016; Yücel 2011; Buğa vd., 2018; Turan vd., 2019). Yücel (2011), “akademik öz yeterliliğin bir sonucu olan akademik başarı ve bilişsel esneklik arasında olumlu bir ilişki olduğunu ve bilişsel esnek bireylerin problem çözme becerilerinin yüksek olduğunu” belirtmektedir. Jonassen ve Grabowski (1993), “bilişsel olarak esnek olan öğrencilerin, kendi öğrenmelerini denetlemeyi, kendi kendine öğrenmeyi ve tümünden gelişimsel öğrenmeyi daha çok tercih edecekleri yönünde bir beklenti söz konusu olduğunu” belirtmişlerdir. Çelikkaleli (2014) ise öğrencilerin değişikliklere uyum sağlayabilmesi veya karşı karşıya kaldığı sorunlara farklı baş etme yolları bulabilmesi ve kendini yeterli hissetmesinin bilişsel esnekliği beraberinde gerektirdiğini belirtmiştir. Çalışmamızda ilk ve acil yardım programı öğrencileri, HÖ-ASH çalışanları ve öğrenci olup aynı zamanda çalışan kendilerini teorik olarak kısmen yeterli hissettiklerini, pratik olarak ise çalışanların ve öğrenci olup aynı zamanda çalışanların çoğunluğunun kendini yeterli hissederken öğrencilerin çoğunluğu kısmen yeterli hissettiklerini belirtmişlerdir. Çalışan ve öğrenci olup aynı zamanda çalışanların bilişsel esnekliklerinin öğrencilere göre daha yüksek olması ve pratik olarak kendilerini yeterli hissetmeleri literatür ile uyumlu sonuçlar ortaya koymaktadır.

İlk ve acil yardım programı öğrencileri ve HÖ-ASH personellerinin cinsiyet, çalışma durumu, mezun olunan ortaöğretim kurumu türü, meslek tecrübesi, bir yılda okunan kitap sayısı gibi değişkenlerin bilişsel esneklik düzeyleri ya da öğrenme yaklaşımları arasında anlamlı ilişki olmadığı tespit edilmiştir.

SONUÇ

Bireyin yaşamını tehdit eden ve acil sağlık bakımı gerektiren durumlarda, bireyin yaşamsal fonksiyonlarını sürdürmesine yardımcı olan gerekli acil müdahalenin sağlandığı HÖ-ASH sunumu ve eğitimi diğer meslek ve eğitimlerden, insan yaşamını ve sağlığını doğrudan etkilediği için ayrılabılır. Bu kritik hizmeti sunan HÖ-ASH personeli düzenli olarak çevresel faktörler ve kompleks vakalarda hasta bakımı ile ilgili kritik kararlar vermeleri nedeniyle bilişsel esnekliklerinin yüksek olması ve öğrenme yaklaşımlarında derinlemesine öğrenmeyi benimsemeleri oldukça önemlidir. Yapılan çalışmada öğrenci, çalışan ve öğrenci olup aynı zamanda çalışan gruplarında derinleme öğrenme yaklaşımını benimseyenlerin yüzdesi, yüzeysel öğrenme yaklaşımını benimseyenlerin yüzdesinden daha fazladır. Ancak çalışmada bilişsel esneklik düzeyi arttıkça yüzeysel öğrenme yaklaşımının pozitif yönde anlamlı olması istenmeyen bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. HÖ-ASH personellerinin eğitim-öğretim faaliyetlerinin ve hizmet içi eğitimlerin derinlemesine öğrenme yaklaşımını destekleyici özellikte olması oldukça önemlidir.

Bu bulgulardan hareketle, daha nitelikli paramedikler yetiştirmek için eğitim veren kurumların derinlemesine öğrenmeyi özendirici öğretim ortamlarını oluşturacak politika ve uygulamalara yönelerek, HÖ-ASH personelinin özyeterliklerini artırmaya çalışmaları önerilmektedir.

Kaynaklar

Akçay Özcan, D. ve Kıran Esen, B. (2016). Ergenlerin Bilişsel Esneklik Düzeyleri İle Özyeterliklerinin İncelenmesi. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*. 7(24); 1-10.

Altunkol, F. (2011). *Üniversite öğrencilerinin bilişsel esneklikleri ile algılanan stres düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Aşıcı, E. ve İkiz, FE. (2015). Mutluluğa giden bir yol: bilişsel esneklik. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 1(35):191-211.

Batı, AH., Tetik, C. ve Gürpınar, E. (2010). Öğrenme yaklaşımları ölçeği yeni şeklini Türkçeye uyarlama ve geçerlilik güvenirlik çalışması. *Türkiye Klinikleri J. Med. Sci.* 30(5); 1639-1646.

Biggs, J. (1993). What do inventories of students' learning process really measure? A theoretical Review and Clarification. *British Journal of Educational Psychology*. 63; 3-19.

Buğa, A., Özkamalı, E., Altunkol, F. ve Çekiç, A. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Bilişsel Esneklik Düzeylerine Göre Sosyal Problem Çözme Tarzlarının İncelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2 (1).

Canas, JJ., Quesada, JF., Antoli, A., Fajardo, I. (2003). Cognitive Flexibility and Adaptability to Environmental Changes in Dynamic Complex Problem-Solving Tasks. *Ergonomics*. 46 (5); 482 – 501.

Crone, EA., Ridderinkhof, KR., Worm, M., Somsen, RJM., Molen, MW. (2004). Switching Between Spatial Stimulus – Response Mappings: A Developmental Study of Cognitive Flexibility. *Developmental Science*. 7 (4); 443 – 455.

Çelikkaleli, Ö. (2014). Bilişsel Esneklik Ölçeği'nin geçerlik ve güvenirliği. *Eğitim ve Bilim*. 39 (176); 339-46.

Everitt, BS., ve Howell, DC. (2005). *Encyclopedia of statistics in behavioral science*. The UK: John Willey and Sons.

Field, A. (2018). *Discovering statistics using IBM SPSS Statistics*. The USA: Sage.

Gibbs, G. (1994). *Improving student learning. Theory and practice*. Oxford: The Oxford Centre for Staff Development.

Jonassen, DH. ve Grabowski, B. (1993). *Handbook of individual differences, learning and instruction*. Lawrence Erlbaum Associates, Publishers. New Jersey.

Martin, MM, Anderson, CM. (1998). The cognitive flexibility scale: Three validity studies. *Communication Repots*. 11(1); 1-9.

Martin, MM., ve Rubin, RB. (1995). A new measure of cognitive flexibility. *Psychological Reports*. 76 (2); 623-626. doi: 10.2466/pr0.1995.76.2.623

Marton, F., ve Säljö, R. (1976). On qualitative differences in learning: I – Outcome and process. *British Journal of Educational Psychology*. 46; 4–11.

Newble, DI. ve Enwhistle, NJ. (1986). The learning style of medical students. *Medical Education*. 19; 3-8.

Orendain AO. ve Wood S. (2012). An account of cognitive flexibility and inflexibility for a complex dynamic task, Proceedings of ICCM 2012, 11th International Conference on Cognitive Modeling, Berlin.

Özcan, AD. ve Esen, KB. (2016). Ergenlerin Bilişsel Esneklik Düzeyleri İle Özyeterliklerinin İncelenmesi. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*. 7 (24); 1-10.

Özdamar, K. (2013). *Paket programlar ile istatistiksel veri analizi*. Nisan Kitabevi. Eskişehir.

Pallant, J. (2016). *SPSS survival manual*. The USA: McGraw-Hill Education

Ramsden, P. (2000). *Learning to teaching in higher education*. New York: Routhledge Falmer.

Stevens, AD. (2009). *Social problem-solving and cognitive flexibility: Relations to social skills and problem behavior of at-risk young children*. Unpublished doctoral thesis Available from ProQuest Dissertations and Theses database.

Şenol, Ş. (2012). *Araştırma ve örnekleme yöntemleri*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Tabachnick, BG. ve Fidell, LS. (2013). *Using multivariate statistics*. The USA: Pearson Education.

Turan, N., Durgun, H., Kaya,H., Ertaş, G., Kuvan, D. (2019). Hemşirelik Öğrencilerinin Stres Durumları ile Bilişsel Esneklik Düzeyleri Arasındaki İlişki. *Jaren*. 5 (1); 59-66.

Watkins, D. (2001). *Correlates of approaches to learning.: Cross-cultural meta-analysis. (Eds. Sternberg, R. J. &L. Zhang) Perspectives on thinking, learning and cognitive styles*. Lawrence Erlbaum Associates. London.

Yücel, Ö. (2011). *Problem Tabanlı Öğrenme Yaklaşımının Bilişsel Esneklik, Öz Düzenleme Becerileri Ve Öğrenci Başarısı Üzerindeki Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi. Bahçeşehir üniversitesi. İstanbul.